

Nr 161.

Av herr Schedin m. fl., om åvägbringande av ändring i gällande författningar rörande folkskoleväsendet i syfte att lätta kommunernas ekonomiska bördor för folkundervisningen m. m.

Att vidtaga sådana inskränkningar med avseende å utgifterna för vår folkundervisning, att densamma skulle komma att undergå en försämring i förhållande till sitt nuvarande tillstånd torde icke vara försvarligt även om kommunernas ekonomiska ställning under nuvarande ej minst för jordbruket bekymmersamma tider ofta är sådan, att den kräver stora uppoffringar av deras skattdragande medlemmar. Det synes emellertid befogat och nödvändigt att vidtaga sådana ändringar i nu gällande författningar rörande folkskoleväsendet, att man borttager de bestämmelser, vilka giva de administrativa myndigheterna befogenhet att tvinga kommunerna till en brådstörtad utveckling av folkundervisningsväsendet, vilken överstiger deras ekonomiska krafter.

Det är för övrigt uppenbart, att frågan om folkundervisningens ordnande ur principiell synpunkt icke är enbart en fråga, som bör avgöras på administrativ väg. Den är nämligen också en ekonomisk fråga, som berör kommunernas rätt att själva besluta sina utgifter och som enligt de grundsatser, vilka äro grundläggande för vår kommunala självstyrelse, bör regleras genom lagstiftning, som meddelas av riksdagen och Kungl. Maj:t gemensamt. Till en början utfärdades också de författningar, som bestämde kommunernas ställning till folkskoleväsendet i ekonomiskt avseende av riksdagen och Kungl. Maj:t gemensamt. På senare tid har emellertid en ändring härutinnan ägt rum, i det Kungl. Maj:t genom ensidigt utfärdade nya författningar skaffat de administrativa myndigheterna en synnerligen vidsträckt makt att påtvinga kommunerna sina önskemål ifråga om skolundervisningens utveckling.

Såsom belysande för vad som härvidlag skett, må erinras därom, att riksdagen år 1918 fastställde vissa grunder och villkor för utgående av statsbidrag till folkskollärarnas avlöning. Därvid tillgick så, att Kungl.

Maj:t framlade ett förslag för riksdagen och att riksdagen förklarade sig godkänna detta förslag med ett par smärre ändringar av huvudsakligen formell beskaffenhet. Till dessa beslut fogade riksdagen endast ett medgivande för Kungl. Maj:t att ifråga om *tillämpningen* av de av riksdagen godkända grunderna och villkoren utfärda de närmare föreskrifter, som i *detta avseende* kunde finnas erforderliga. Det visade sig emellertid icke desto mindre, att Kungl. Maj:t i den kungörelse den 16 sept. 1918, som utfärdades med anledning av riksdagens beslut, på egen hand bland annat infört nya villkor för åtnjutande av statsbidrag till folkskollärares avlöning utöver dem, som fastställts av riksdagen. Av dessa nya villkor äro särskilt de, som insatts i nyssnämnda kungörelse under 18 § a och c) av stor vikt. Dessa villkor äro av följande lydelse:

»a) att skolan är anordnad i överensstämmelse med gällande föreskrifter,

c) att skoldistriktet för undervisningen tillhandahåller lämpliga lokaler samt ändamålsenliga skolmöbler och erforderlig undervisningsmaterial.»

Kungl. Maj:t har alltså härigenom förklarat, att såsom villkor för erhållande av statsbidrag skola gälla ej blott av riksdagen fastställda villkor utan därutöver alla de, som Kungl. Maj:t eller underordnade myndigheter kunna finna lämpligt att föreskriva i administrativ ordning.

Såväl av ekonomiska som av principiella skäl kräves tydligen att villkoren för erhållande av statsbidrag till folkskollärares avlöning återföras till den av riksdagen fastställda lydelsen.

I fråga om de föreskrifter, vilka meddelas i folkskolestadgan och i särskild boställsordning för lärarepersonalen rörande kommuns skyldighet att tillhandahålla lärarebostäder gäller, att dessa föreskrifter icke blivit givna i form av lag stiftad av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt. I detta avseende råder alltså ett helt annat förhållande än i fråga om t. ex. eklestastisk boställsordning, vilken utfärdats med riksdagens godkännande såsom lag.

Beträffande boställsordningen för lärare vid folk- och småskolor har riksdagen nöjt sig med att fastställa dess huvudgrunder. Att märka är emellertid, att den av Kungl. Maj:t utfärdade boställsordningen på flera viktiga punkter företer avvikelser från lärarelönenämndens och lönerogleringskommitténs förslag, vilket riksdagen gjort till sitt. Bl. a. föreslås sålunda i paragraf 8 av lärarelönenämndens förslag, »att där lärarbostad icke innehållit det stadgade antalet rum, skall läraren enligt hyrespriserna på orten erhålla särskild kontant ersättning för vad i sådant avseende brister, dock att ogift manlig folkskollärare, vars bostad innehåller två rum och kök, icke erhåller rätt till ersättning». Samma principer hävdas i fråga om rätt till hyresersättning, i de fall då lärare ej åtnjuter bostad in natura. Som fram-

går av boställsordningens § 12 mom. 1 och 2, har Kungl. Maj:t utan vidare uteslutit dessa särskiljande bestämmelser om gifta och ogifta lärare. En annan innebörd har även givits åt bestämmelserna om lärarbostads förläggning i närheten av skolhuset eller inom detta, såsom framgår av en jämförelse mellan nämndens förslag i dess § 1 och boställsordningens § 2. Vidare förtjänar att observeras att, medan löneregleringskommittén föreslagit att föreskrift skulle meddelas om att lärarbostadens rum skulle stå i *lämplig* förbindelse med varandra, detta uttryck i kungörelsen skärptes till *lämplig direkt* förbindelse (3). I boställsordningens § 5 bestämmes, att lärarbostad skall bl. a. vara försedd med torkvind. Bestämmelsen saknas i nämndens förslag § 4. Skolöverstyrelsen har alltså gjort sig skyldig till en felaktighet, när den i sitt till kammarens första tillfälliga utskott år 1922 avgivna utlåtande uttalar att »vad riksdagen sålunda godkänt och uttalat i denna fråga beaktades vid boställsordningens utfärdande». Det skulle utan tvivel vara av synnerlig betydelse, att den erfarenhet, som inom riksdagen förefinnes om förhållandena inom landets olika delar, tillvaratages vid utarbetande av bestämmelserna om kommunernas byggnadsskyldighet i förhållande till lärarna vid folkskolor av olika slag. Att de av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelserna på grund av sin opraktiska och teoretiska läggning vålla onödiga kostnader är tydligt. De omständigheter, som här framhållits, synas mer än väl motivera ett krav på att ifrågasättande för landsbygden i ekonomiskt avseende synnerligen betydelsefulla bestämmelser fastställas genom av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag.

Med stöd av vad vi sålunda anfört få vi vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte vid fattandet av beslut rörande anslag till folkskoleväsendet i motiveringen anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att omarbota för folkskoleundervisningen gällande författningar i syfte att bereda kommunerna skälig trygghet mot att för folkskoleundervisningens utveckling åläggas alltför tryckande ekonomiska bördor genom administrativa myndigheters åtgärder och därvid särskilt beakta,

a) att med hänsyn till såväl ekonomiska som principiella skäl villkoren för erhållande av statsbidrag till folkskol-lärares avlöning böra återföras till den av riksdagen fastställda lydelsen samt

b) att det enligt riksdagens mening är önskvärt, att de föreskrifter, vilka meddelas i folkskolestadgan och i särskild boställsordning för lärarepersonalen vid folk- och

småskolor rörande kommuns skyldighet att tillhandahålla lärarbostäder, efter omarbetande med tillgodogörande av vunnen praktisk erfarenhet, måtte föreläggas riksdagen till godkännande.

Stockholm den 21 januari 1924.

Carl G. Schedin.

K. G. Westman.

Ernst Svenson.
Eskhult.

Oscar Ericsson.

N. Gabrielsson.

Joh. Johansson.
Friggeråker.